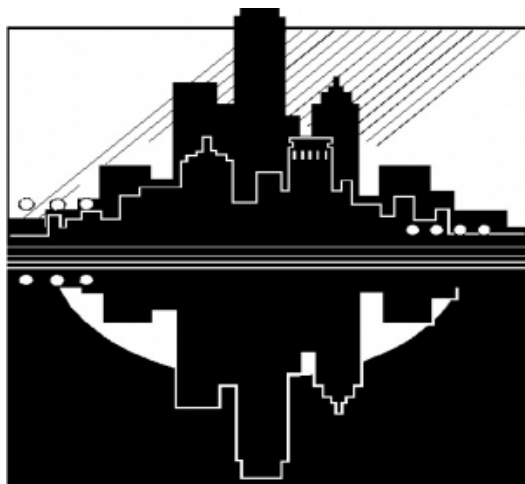

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ВСЕУКРАЇНСЬКА ЕКОЛОГІЧНА ЛІГА**

РОСЛИНИ ТА УРБАНІЗАЦІЯ

Матеріали

**XII Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Дніпро, 1 лютого 2023 р.)**

**Дніпро
2023**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ВСЕУКРАЇНСЬКА ЕКОЛОГІЧНА ЛІГА**

РОСЛИНИ ТА УРБАНІЗАЦІЯ

Матеріали

**XII Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Дніпро, 1 лютого 2023 р.)**

**Дніпро
2023**

УДК 581:504.03

ББК 28.5 + 20.1

Рослини та урбанізація: Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції (Дніпро, 1 лютого 2023 р.). Дніпро, 2023. 162 с.

Викладені результати практичних і теоретичних розробок, оригінальних досліджень у галузі зеленого будівництва, стійкості та адаптивних реакцій рослин за умов урбанізованого середовища, інтродукції та акліматизації рослин, фітосанітарного контролю зелених насаджень та ін.

Може бути корисним фахівцям садово-паркового господарства та зеленого будівництва, фітосанітарного контролю, ботанікам, екологам тощо.

Редакційна колегія:

Кобець А. С., ректор ДДАЕУ, д. н. держ. упр., професор, Бессонова В. П., д.б.н., професор (відповідальний редактор), Ткаліч Ю. І., професор д.с.-г.н., проректор з наукової та інноваційної діяльності ДДАЕУ (заступник голови), Грицан Ю. І., д.б.н., професор, Тимочко Т. В., голова Всеукраїнської екологічної ліги, Іжболдін О. О., к.с.-г.н., доцент, декан агрономічного факультету, Кучерявий В. П., д.с.-г.н., професор, Крамарьов С. М., д.с.-г.н., професор, Кабар А. М., к.б.н., доцент, директор ботанічного саду ДНУ ім. О. Гончара, Гревцова Г. Т., Харитонов М. М., д.с.-г.н., професор, керівник Центру природного агровиробництва, Пардіні Джованні, д.б.н., професор, професор кафедри ґрунтознавства Університету Жирони, Іспанія, Рубік Хінек, доктор філософії, доцент факультету тропічних культур Чеського університету природничих наук, Прага, Чехія, Хейлмейєр Герман, д.б.н., професор кафедри біології/екології Технічного університету Фрайберзької гірничої академії, Німеччина, Пономарьова О. А., к.б.н., доцент, Іванченко О. Є., к.б.н., доцент, в.о. завідувача кафедри садово-паркового мистецтва та ландшафтного дизайну ДДАЕУ, Зайцева І. А., к.б.н., доцент.

Авторські тексти не редагувались

Філатова О. В., Надточій Г. С. Рідкісні рослини природних комплексів урбанізованих ландшафтів м. Харків	46
Чонгова А. С. Особливості застосування декоративного вінка в сучасній українській флористиці	49
Шеванова А. А., Бондаренко О. Ю. Деревно-чагарникова компонента міста Березівка	51

РОЗДІЛ 2 СТІЙКІСТЬ ТА АДАПТАЦІЙНІ РЕАКЦІЇ РОСЛИН НА УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Akhmedova V., Gryshko V. Physiological antioxidant protection systems against the effects of stress factors and peculiarities of their functioning	55
Нунек Рубік, Svitlana Sytnyk. Thermal analysis of live biomass of the main tree species in artificial forest stands within Steppe zone of Ukraine	57
Богуславська Л. В. Морфометричні показники коренів проростків кукурудзи за окремої та комбінованої дії йонів важких металів	58
Гончаровська І. В., Левон В. Ф., Кузнецов В. В., Антонюк Г. О. Ідентифікація ключових метаболітів у пагонах <i>Malus</i> spp. після впливу низькотемпературного стресу	60
Євтушенко Е. О., Комарова І. О., Поздній Є. В. Життєвий стан видів деревно-чагарникових культурфітоценозів центрального промайданчика ПрАТ ЦГЗК (Кривий Ріг)	62
Калашнікова Л. В., Дорошенко Ю. В. Кількісна дендрологічна оцінка раритетної фракції деревних рослин дендропарку «Олександрія»	65
Лісовець О. І., Кравченко В. Ю. Біолого-екологічні особливості проростання насіння адвентивних рослин урбоекосистеми	67
Лобачевська О. В., Карпінець Л. І. Посухостійкість мохів залежно від морфології їх дернин та екологічних умов лісових екосистем	69
Кияк Н. Я. Пластичність компонентів грутатіон-аскорбатного циклу у пагонах домінантних видів мохів лісових екосистем Українського Розточчя	72
Кіт Н. А. Зміни вмісту пероксиду водню та активності каталази у клітинах лісових видів кріофітів залежно від водно-температурного режиму їх місцевиростань	75
Лисенко О. І. Вплив комплексної дії хрому та нікелю на перебіг вільнорадикальних реакцій у проростків кукурудзи	76

третя ценопопуляції цього злаку належать до депресивного віталітетного типу, а друга – до рівноважного.

Отже, результати дослідження віталітетної структури свідчать, що суглинисті субстрати на залізородних відвалах Криворіжжя більш сприятливі для розвитку ценопопуляцій *F. valesiaca*. Кращі показники віталітету серед ценопопуляцій *K. cristata* відмічені у тієї, що сформувалась на супіску.

Перелік використаних джерел

1. Глухов А. З., Хархота А. И., Прохорова С. И., Агурова И. В. Стратегии популяций растений в техногенных экосистемах. *Промышленная ботаника*. 2011. Вып. 11. С. 3–13.
2. Денисик Г. І., Задорожня Г. М. Похідні процеси та явища в ландшафтах зон техногенезу. Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2013. 220 с.
3. Злобін Ю.А. Алгоритм оцінки віталітету особин рослин і віталітетної структури фітопопуляцій. *Чорноморськ. бот. ж.* 2018. Т. 14, № 3. С. 213–226.
4. Кияк В. Г. Життєвість (віталітет) як інтегральний показник стану популяції у рослин. *Studia Biologica*. 2014. Т. 8, № 3–4. С. 273–284.

УДК 502.5:502.7(477.54)

РІДКІСНІ РОСЛИНИ ПРИРОДНИХ КОМПЛЕКСІВ УРБАНІЗОВАНИХ ЛАНДШАФТІВ м. ХАРКІВ

О. В. Філатова, доцент кафедри природничих дисциплін, к.б.н.

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради (ХГПА), м. Харків, пров. Руставелі, 7

Г. С. Надточій, старший науковий співробітник, Науково-дослідна установа
«Український науково-дослідний інститут екологічних проблем» (УКРНДІЕП),
61166, м. Харків, вул. Бакуліна, 6

На теперішній час на території м. Харків серед забудови збереглись малопорушені природні комплекси, у складі яких представлені фрагменти водно-болотних угідь з ділянками справжніх, болотистих, засолених лук, заболочених річкових заплав з залишками водних та прибережно-водних рослин, які мають загальні риси непорушених місцезростань; фрагменти

суходільних лук на крутосхилах долин річок; фрагменти лісових комплексів (нагірних дібров та борів).

Дослідження біорізноманіття 14 ділянок водно-болотних угідь та 8 лісових урочищ проводились упродовж 2000-2021 рр. за загальноприйнятими методиками: визначали флористичне різноманіття, рослинні угруповання, раритетні види, занесені до Червоної книги України (2009) (ЧКУ) та до Офіційного переліку регіонально рідкісних рослин Харківської області (2012) (ОПРРРХО).

У складі рідкісних видів флори **водно-болотних угідь** у долинах рр. Уди, Харків, Лопань, Очеретянка, Немишля, Сухий Жихор, Жихорець, Ліднянка виявлені 9 видів, занесених до ЧКУ: гронянка півмісяцева (*Botrychium lunaria* (L.) Sw.), косарики тонкі (*Gladiolus tenuis* M.Bieb.), плодоріжка блощична (*Anacamptis coriophora* (L.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase s.l.), п. рідкоkwіткова (*A. laxiflora* (Lam.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase), п. болотна (*A. palustris* (Jacq.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase), зозульки м'ясочервоні (*Dactylorhiza incarnata* (L.) Soo s.l.), з. плямисті (*D. maculata* (L.) Soo s.l.), з. травневі (*D. majalis* (Rchb.) P.F.Hunt et Summerhayes s.l.), коручка болотна (*Epipactis palustris* (L.) Crantz) (Надточій, 2019; Надточій, 2020; Філатова, Надточій, Вовк, 2020) та 14 видів, занесених до ОПРРРХО: хвощ лучний (*Equisetum pratense* L.), вужачка звичайна (*Ophioglossum vulgatum* L.), теліптерис болотний (*Thelypteris palustris* Schott), глечики жовті (*Nuphar lutea* (L.) Smith), гвоздика стиснуточашечна (*Dianthus stenocalyx* Juz.), гірчак зміїний (*Polygonum bellardi* All. s. str.), білозір болотний (*Parnassia palustris* L.), вовче тіло болотне (*Potentilla palustris* (L.) Scop.), родовик лікарський (*Sanguisorba officinalis* L.), калина звичайна (*Viburnum opulus* L.), валеріана лікарська (*Valeriana officinalis* L.), в. російська (*V. rossica* P.Smirn.), оман високий (*Inula helenium* L.), осот їстівний (*Cirsium esculentum* (Stev.) G. A. Mey). Найбільшим раритетним різноманіттям серед цих територій вирізняється ділянка заплави р. Уди біля Полтавського шляху, де зростають чисельні популяції косариків тонких (єдине місцезростання на території Харкова) та 6 видів родини Зозулинцевих (Orchidaceae): плодоріжка рідкоkwіткова, п. болотна, зозульки м'ясочервоні, з. плямисті, з. травневі, коручка болотна.

На крутосхилах, що оточують заплавні частини річок Очеретянка, Ліднянка та Жихорець збереглися ділянки різнотравно-злакових суходільних лук з участю регіонально рідкісних видів: хвощ галузистий (*Equisetum*

ramosissimum Deaf.), заяча конюшина багатоліста (*Anthyllis macrocephala* Wender.), шавлія лучна (*Salvia pratensis* L.), ш. поникла (*S. nutans* L.).

У складі раритетного фіторізноманіття **широколистяних лісів – дібров** із *Quercus robur* L. в урочищах Сокольники-Помірки, Олексіївське, Харківське, Куряжанське представлені 6 видів із ЧКУ: цибуля ведмежа (*Allium ursinum* L.), тюльпан дібровний (*Tulipa quercetorum* Klokov et Zoz), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine* (L.) Crantz), зозулинні сльози яйцеподібні (*Listera ovata* (L.) R.Br.), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis* (L.) Rich.), любка дволиста (*Platanthera bifolia* (L.) Rich.) (Філатова, Надточій, Вовк, 2020) та 21 вид із ОПРРРХО: хвощ зимуючий (*Equisetum hyemale* L.), пухирник ломкий (*Cystopteris fragilis* (L.) Bernh.), щитник гребенястий (*Dryopteris cristata* (L.) A. Gray), щ. шартрський (*D. carthusiana* (Vill.) H. P. Fuchs), аконіт шерстистовусий (*Aconitum lasiostomum* Rchb.), воронець колосистий (*Actaea spicata* L.), ряст Маршалла (*Corydalis marschalliana* (Pall. ex Willd.) Pers.), зубниця бульбиста (*Dentaria bulbifera* L.), з. п'ятилиста (*D. quinquefolia* M.Bieb.), первоцвіт весняний (*Primula veris* L.), жовтяниця черговолиста (*Chrysosplenium alternifolium* L.), вишня кущова (*Cerasus fruticosa* (Pall.) Woronow), глід п'ятистовпчиковий (*Crataegus pentagyna* Waldst. et Kit.), перстач прямостоячий (*Potentilla erecta* (L.) Raeusch.), черешня (*Cerasus avium* (L.) Moench), скумпія звичайна (*Cotinus coggygria* Scop.), черсак щетинястий (*Dipsacus strigosus* Willd. ex Roem. et Schult.), барвінок малий (*Vinca minor* L.), дзвоники персиколисті (*Campanula persicifolia* L.), вороняче око звичайне (*Paris quadrifolia* L.), проліска дволиста (*Scilla bifolia* L.).

Соснові ліси із *Pinus sylvestris* L. поширені в урочищах Бір, Григорівський бір, Щербачеве, Васищенківський бір. У складі раритетної флори сон лучний (*Pulsatilla pratensis* (L.) Mill. s.l.) (ЧКУ) та регіонально рідкісні види: безщитник жіночий (*Athyrium filix-femina* (L.) Roth), щитник гребенястий (*Dryopteris cristata* (L.) A. Gray), щитник шартрський (*Dryopteris carthusiana* (Vill.) H. P. Fuchs), грушанка круглолиста (*Pyrola rotundifolia* L.).

Окремі ділянки **вільшаників** із *Alnus glutinosa* (L.) Gaerth. зростають у долинах річок Уди, Харків, Ліднянка, Очеретянка вздовж заплав та у пониженнях соснових лісів. Раритетні види флори папороті – теліптерис болотний, щитник гребенястий, щ. шартрський.

За результатами досліджень у складі фіторізноманіття природних комплексів (14 водно-болотних угідь та 8 лісових урочищ) на території міста

Харкова було зареєстровано 58 раритетних видів (16 видів, занесених до ЧКУ та 42 види з ОПРРРХО). Серед усіх досліджених природних комплексів лише 4 території охороняються у складі мережі природно-заповідного фонду м. Харків. Це ділянки лісових урочищ Сокольники-Помірки та Олексіївське (Регіональний ландшафтний парк “Сокольники-Помірки”), Григорівський бір (лісовий заказник місцевого значення) та ділянка заплави р. Уди (ботанічна пам’ятка природи “Залютинська”).

Потребують подальшого заповідання ще 12 найбільш цінних природних комплексів, де збереглося значне раритетне фіторізноманіття. Насамперед, це 9 водно-болотних угідь у долинах річок (3 – р. Уди, 2 – р. Харків, 2 – р. Сухий Жихор, по 1 – р. Жихорець та р. Ліднянка) та фрагменти трьох лісових урочищ (Бір, Щербакове, Васищенківський бір).

УДК: 745.93

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДЕКОРАТИВНОГО ВІНКА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ФЛОРИСТИЦІ

А. С. Чонгова, к.б.н., доцентка

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Україна, м. Дніпро, вул. Сергія Єфремова, 25, 49600

Декоративний вінок, він же інтер'єрний вінок – це традиційна європейська прикраса [1]. Традиції плетіння українського вінка сягають глибокої давнини. Розмаїття українських вінків просто вражає: магічні, звичаєві, ритуальні та вікові. Найчастіше створювалися квіткові вінки, які були обов'язковим атрибутом в народних обрядах та святах. Зокрема, ворожба на вінок на свято літнього рівнодення (Івана Купала), на зелені свята, на весіллях. Особливою популярністю віночки з квітів користувалися серед молодих дівчат, як оригінальна прикраса для волосся. Крім того – це ще й потужний оберіг – етнічний символ нашого народу [2].

Звісно, зараз деякі квіткові традиції відійшли на задній план, забулися та загубилися в часі...

За радянських часів вінок був лише символом траурної церемонії. Зазвичай їх збирали для покладання, часто використовували виключно штучні